

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ МАШИННО- ТЕХНОЛОГІЧНИХ СТАНЦІЙ

Г.М.Іваненко, кандидат економічних наук, доцент

М.Д.Бабенко, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено вплив факторів на економічну ефективність функціонування машинно-технологічних станцій в АПК.

Ключові слова: *ризик, диверсифікація, природно-кліматичні умови, ринкове середовище, інноваційні технології, машинно-технологічна станція (МТС).*

Вступ. Важкий фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення змушує селян шукати нові шляхи виходу із скрутної ситуації. Одним із таких шляхів є залучення машинно-технологічних станцій (МТС) на договірних засадах, тобто за умовами вільних ринкових відносин.

У свою чергу МТС у своїй діяльності зіштовхуються із великим розмаїттям ризиків. Тому необхідним є дослідження факторів, які негативно можуть відбитися на роботі МТС в аграрному секторі України.

Матеріал і методика досліджень. Вплив ризиків на ефективність функціонування МТС в Україні не досліджується. Так, шляхи підвищення експлуатаційної надійності техніки досліджують у своїх працях Кухтов В.Г., Полянський А.С. [5], шляхи зниження енергоємності виробництва продукції Садиков М., Сисолін П.В., Сало В.М., Кропивний В.М. [6, 7] тощо. Але ці дослідження не стосуються конкретно МТС.

Діяльність МТС показує недоліки в їх організації, так як більшість з них створювалися стихійно, без достатнього техніко-економічного обґрунтування, вибору місця їх раціонального розміщення і виробничої спеціалізації. Це стало однією із причин банкрутства і руйнування деяких з них. Однак, на жаль, ця стихійність продовжується, що визиває деякі не-

гативні наслідки у виробничій діяльності МТС. Їх намагаються створювати і в економічно нестабільних регіонах, де господарства, які ними обслуговуються, не в змозі своєчасно і в повній мірі розрахуватися за виконані послуги. У результаті доля таких МТС загальновідома – неминуче банкрутство [1].

Результати досліджень. У процесі господарської діяльності підприємства різних форм власності зіштовхуються з ризиками. Так, на думку Костриченко В.М. та інших: "ризик – це ситуація, коли результат здійснення певного процесу невідомий, але відомі його можливі альтернативні наслідки і достатньо інформації для того, щоб оцінити ймовірність настання цих наслідків" [4].

Вітлінський В.В. і Великоіваненко Г.І. визначають ризик як економічну категорію, котра відображає характерні особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентно притаманних процесам цілеполягання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами та невикористаними можливостями [2].

Величина (рівень) ризику відображає значення вірогідної втрати або збільшення витрат, які можуть відбутися, як результат специфічної комбінації загроза – уразливість.

Найбільш ефективним напрямком зниження ризику є диверсифікація, яка являє собою розподіл інвестиційних коштів між окремими об'єктами, які не пов'язані один з одним. Диверсифікація сприяє розсіюванню ризику і в сукупності зменшенню його величини.

Вирішення основних завдань, які стоять перед МТС, дасть змогу попереджувати ризикові ситуації, що можуть виникнути перед власниками станцій. Розглянемо більш детально джерела виникнення та класифікацію ризиків у функціонуванні МТС.

Джерелами або факторами ризиків в діяльності МТС є соціально-економічне середовище, природно-кліматичні умови та людський фактор.

Ризики можна класифікувати за масштабом впливу, наслідками, впливом на етапи роботи МТС.

За впливом на етапи роботи МТС ризики поділяють:

- на ризики, що можуть негативно вплинути на отримання сільськогосподарської продукції запланованої кількості та якості;
- ризики, що можуть мати негативний вплив на отримання фінансового результату діяльності МТС.

Нестабільність та невизначеність в діяльності МТС визначають дві групи ризиків – ринкове середовище та природно-кліматичні умови.

До першої групи ризиків відносимо виробничі або технологічні ризики, природно-кліматичні та ризики персоналу. До виробничих ризиків відносимо характерний тільки для сільськогосподарського виробництва ризик зменшення родючості ґрунтів.

Виробничі ризики: недотримання аграрних технологій внаслідок незабезпеченості технікою, засобами захисту рослин, мінеральними добривами, кваліфікованим персоналом, невиконання технологій вирощування сільськогосподарської продукції. Виникають як при використанні застарілого, неефективного обладнання, так і за рахунок низької кваліфікації трактористів-машиністів та комбайнерів (і сільськогосподарського підприємства, і МТС).

Природно-кліматичні ризики: вимерзання, льодова кірка, випрівання, вимокання, випирання, град, буря, ураган, злива, карантинні шкідники, засуха, хвороби, пожежа, блискавка, землетрус, зневоднення на полях. Вони не залежать від діяльності МТС, але впливають на заключені договори, які виконуються згідно із затвердженим планом-графіком управлінням МТС.

Ризик зменшення родючості ґрунтів: зменшення родючості ґрунтів внаслідок невиконання технологій вирощування рослинницької продукції, надмірного або недостатнього вне-

сення мінеральних або органічних добрив, недотримання сі-
возмін, вирощування культур, які виснажують ґрунти.

Варто також зазначити, що орендні відносини на землю,
з боку МТС, не сприяють інвестиціям в підвищення родючос-
ті земель.

Також до виробничих можна віднести екологічні ризики.
Екологічні ризики – це ризики, пов'язані з забрудненням на-
вколишнього природного середовища.

До ринкових ризиків відносимо: маркетингові, цінові, фі-
нансові, інформаційні ризики.

Маркетингові ризики: відсутність необхідної ринкової та
транспортної інфраструктури, значне збільшення собівартос-
ті, викликане високими маркетинговими витратами, імовір-
ність недоотримання доходу через неспроможність своєчасно
розрахуватися за надані послуги.

Цінові ризики: імовірність продати отриману в рахунок
оплати послуг продукцію за ціною, яка не гарантує прибуток
внаслідок продажу продукції, в період її найбільшої кількості
на ринку, сезонність продаж сільгосппродукції.

Фінансові ризики: імовірність настання умов, за яких МТС
буде неспроможна виконувати свої фінансові зобов'язання
(перед кредиторами за придбану у кредит техніку тощо) та
забезпечити свій стабільний розвиток. Ризики залучення
фінансово-кредитних ресурсів, валютний ризик, дорогий ка-
пітал – високі відсотки кредитів, операційні витрати, боргове
забезпечення.

Як окремих різновид ринкового ризику можна виділити
торговий ризик. Торгівельні ризики – це ризики, пов'язані зі
збитком через затримку платежів, відмови від платежу, непо-
стачання товару і т.п.

Юридичні ризики: майнові ризики, контрактні ризики,
ризики управління персоналом.

Інституційні ризики: закони та розпорядження уряду, міс-
цевих органів влади, ситуація на світовому ринку сільськогос-
подарської продукції та сільськогосподарської техніки, регу-

ляторна політика, непослідовність та суперечливість державної політики в аграрній галузі.

Інформаційні ризики: незадовільний стан інформаційної інфраструктури, важка доступність інформації відносно кон'юнктури ринку, відсутність інформації про бізнес-середовище.

Ризики персоналу: проблема з найму фахівців з належною кваліфікацією та компетенцією, недостатня адаптованість фахівців-аграріїв до провадження діяльності в умовах ринкової економіки, існуючі складнощі з підвищенням кваліфікації, плінність кадрів, проблеми техніки безпеки на МТС.

Передача ризику – передача ризику третім особам у випадках, коли вплив на нього з боку підприємства неможливий або економічно невиправданий, а рівень ризику перевищує припустимий рівень.

Більш повний вплив різних факторів на продуктивність і ефективність використання засобів механізації МТС можна отримати за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Сутність цього методу полягає в дослідженні кожної змінної у складному переплетенні залежностей і встановленні тісноти зв'язку між ними.

За допомогою кореляційно-регресійної моделі для району, зони, області можна розраховувати можливий (теоретичний) рівень продуктивності і ефективності рівня техніки МТС.

Тільки сконцентрувавши фінанси, інтелектуальні сили й виробничі потужності, можна оперативно, масово і комплексно впроваджувати високопродуктивні технології, домагатись високих результатів та мати успіх на ринку послуг [3].

Висновки і перспективи досліджень. Як видно із вище наведеного матеріалу, сукупність факторів, які впливають на діяльність МТС, дуже велика і різноманітна. Для попередження таких ситуацій на МТС необхідно створювати відділ ризик-менеджменту з високим рівнем кваліфікації і знань спеціалістів.

Детальний аналіз факторів (ризиків) дасть змогу підприємству запобігти зайвим втратам врожаю при обслуговуванні сільськогосподарських товаровиробників, зміцнити свою матеріально-технічну базу, підвищити рівень кваліфікації робітників, своєчасно і у повному обсязі розраховуватися за отримані кредити, впроваджувати інноваційні агротехнології тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонов Н. МТС / Н. Агафонов // Сельский механизатор. — 2002. — № 12.
2. Вітлінський В. В. Ризикологія: конспект лекцій (для всіх спеціальностей) / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. — К.: КНЕУ.
3. Дивак М. Аграрне виробництво окремо від аграрної політики? / М. Дивак // Новини агротехніки. — 2003. — №5. — С. 16—17.
4. Костриченко В. М. Економічний ризик та методи його вимірювання / В. М. Костриченко, Ю. В. Красовська, В. Р. Красовський. — К.: Національний університет водного господарства і природокористування, 2003.
5. Кухтов В. Г. Определение содержания и объемов работ при техническом сервисе / В. Г. Кухтов, А. С. Полянский // Техніка АПК. — 2001. — №1-2. — С. 13—17.
6. Садиков М. Шляхи зниження енергоємності виробництва продукції у реформованих агроформуваннях / М.Садиков // Техніка АПК. — 2001. — №1-2. — С. 12.
7. Сисолін П. В. Сільськогосподарські машини: теоретичні основи, конструювання, проектування. Книга 1: Машини для рільництва / П. В. Сисолін, В. М. Сало, В. М. Кропивний. — К.: Урожай, 2001. — 282 с.